

مفهوم سرمایه‌گذاری خارجی در قوانین داخلی، معاهدات بین‌المللی سرمایه‌گذاری و آرای دادگاه‌های داوری بین‌المللی

سیدعلی هنجانی*

ابوالفضل استادزاده**

تاریخ پذیرش: ۹۶/۵/۸

تاریخ دریافت: ۹۵/۱۰/۲۹

چکیده

سرمایه‌گذاران خارجی بر اساس حقوق بین‌الملل از برخی حقوق حمایتی خاص برخوردارند. برخورداری از این حقوق مستلزم تحقق این امر است که اقدامات یا اموال یا ابزار آنها به عنوان «سرمایه‌گذاری» مورد شناسایی قرار گیرد. از این جهت مفهوم «سرمایه‌گذاری» یا «سرمایه‌گذاری خارجی» اهمیت خاصی می‌یابد. «سرمایه‌گذاری خارجی» در قوانین داخلی معمولاً با سه روش یا رویکرد تعریف شده است. تعاریف شرکت محور یا فعالیت محور به ساختار مدیریتی شرکت یا میزان مشارکت سرمایه‌گذاران خارجی در فعالیت اقتصادی توجه می‌کنند. تعاریف معامله محور صرفاً آن دسته از دارایی‌ها و اموال دارای منشأ خارجی را که به سرزمین دولت میزبان وارد می‌شوند سرمایه‌گذاری خارجی قلمداد می‌کنند. تعاریف دارایی محور یا تعاریف موسع سرمایه‌گذاری، دارایی‌های تحت کنترل یا مالکیت سرمایه‌گذار خارجی را به عنوان سرمایه‌گذاری معرفی می‌نمایند. در معاهدات بین‌المللی معمولاً نگرش موسع دارایی محور انتخاب شده است. بدین صورت که «سرمایه‌گذاری» در قالب یک تعریف کلی به همراه لیستی از انواع دارایی‌ها و گاهی با ذکر مشخصه‌های اصلی سرمایه‌گذاری تعریف شده است. دادگاه‌های داوری بین‌المللی غیرایکسید دارای رویکرد مستقلی نبوده و غالباً

* دانشیار دانشکده حقوق دانشگاه شهید بهشتی (نویسنده مسؤل).

a-hanjani@sbu.ac.ir

** دانشجوی دکترای حقوق بین‌الملل دانشگاه شهید بهشتی.

abolfazl_ostadzadeh@yahoo.com

با بکارگیری اصول و قواعد شناخته شده حقوق بین‌الملل، مفهوم سرمایه‌گذاری را بر اساس مفاد معاهدات یا قوانین مورد استناد طرفهای دعوی تفسیر کرده‌اند. هریک از این رویکردها دارای محاسن و معایبی است، اما قالب دارایی محور بنا به گستردگی دامنه شمول و سهولت مدیریت آن به عنوان مناسب‌ترین الگوی تعریف سرمایه‌گذاری خارجی توصیه می‌گردد.

واژگان کلیدی

سرمایه‌گذاری خارجی، رویکرد شرکت محور، رویکرد معامله محور، رویکرد دارایی محور

مقدمه

امروزه کشورهای در حال توسعه به منظور رفع نیازهای اقتصادی و توسعه‌ای خود در صدد جذب سرمایه‌گذاران خارجی هستند. دولت‌ها برای نیل به این هدف، اغلب در قوانین سرمایه‌گذاری خارجی و در معاهدات بین‌المللی سرمایه‌گذاری خود، تمهیدات حمایتی خاصی را برای سرمایه‌گذاران خارجی پیش‌بینی کرده‌اند. لازمه برخورداری سرمایه‌گذاران خارجی از چنین تمهیدات و مقررات حمایتی خاص آن است که در وهله اول، فعالیت‌های اقتصادی یا اموال یا دارایی‌های آنها به عنوان «سرمایه‌گذاری» یا «سرمایه‌گذاری خارجی» مورد شناسایی دولت‌های میزبان قرار گیرد.

از آنجا که ارائه هر گونه تعریف موسع یا مضیق از «سرمایه‌گذاری» یا «سرمایه‌گذاری خارجی»، تأثیر مستقیمی بر سرمایه‌ها و فعالیت‌های اقتصادی مشمول حمایت قانونی دارد، شناخت انواع رویکردها و مدل‌های تعریف «سرمایه‌گذاری خارجی» اهمیت خاصی پیدا می‌کند. از طرفی در صورتی که تعاریف مشابهی از «سرمایه‌گذاری» در قوانین داخلی و معاهدات بین‌المللی یک دولت میزبان ارائه گردد، محیط سرمایه‌گذاری برای سرمایه‌گذاران خارجی امن‌تر و اطمینان بخش‌تر خواهد بود. در این مقاله درصدد برآمده‌ایم تا با روشی تطبیقی و مقایسه‌ای، رویکردها و نگرش‌های غالب در رابطه با مفهوم سرمایه‌گذاری خارجی را در سه حوزه قانونگذاری داخلی کشورها، معاهدات بین‌المللی سرمایه‌گذاری و آرای دادگاه‌های داوری بین‌المللی غیرایکسید^۱ مورد شناسایی قرار داده و ضمن بررسی شکلی و ماهوی تعاریف ارائه شده و همچنین بیان مشخصه‌های اصلی هر تعریف، دامنه شمول و میزان مطلوبیت آنها را برای دولت‌های میزبان و سرمایه‌گذاران خارجی ارزیابی نماییم. در آخر، با فرض اینکه تعریف سرمایه‌گذاری خارجی هر چه موسع‌تر باشد، برای سرمایه‌گذار خارجی مطلوب‌تر و هر چه مدیریت و تنظیم دامنه شمول مفهوم سرمایه‌گذاری آسان‌تر باشد، برای دولت میزبان مناسب‌تر خواهد بود، مناسب‌ترین رویکرد برای سرمایه‌گذاران خارجی و برای دولت‌های میزبان را پیشنهاد نماییم. البته نویسنده بر این باور است که در فضای سرمایه‌گذاری امروز، منافع سرمایه‌گذار و منافع دولت میزبان هر چه بیشتر با

۱. در رابطه با مفهوم «سرمایه‌گذاری» در رویه دادگاه‌های ایکسید رجوع کنید به:

ابراهیمی، سید نصرالله، «مفهوم سرمایه‌گذاری در رویه داوری مرکز حل و فصل اختلافات سرمایه‌گذاری خارجی (ایکسید)» مجله حقوقی بین‌المللی، بهار - تابستان ۱۳۹۳، شماره ۵۰، صص ۱۰۸-۷۷.

یکدیگر گره خورده و بنابراین بهترین و مناسب‌ترین تعریف از سرمایه‌گذاری خارجی، تعریفی است که منافع و مصالح طرفین را به طور توأمان مورد توجه قرار می‌دهد. امید است که نتایج این بررسی بتواند هم برای کارشناسان حقوقی دولت‌های میزبان که در مذاکرات مربوط به انعقاد معاهدات بین‌المللی سرمایه‌گذاری شرکت می‌کنند و هم برای کارشناسان و مشاوران حقوقی شرکت‌های بزرگ سرمایه‌گذاری مفید واقع گردد.

۱. مفهوم سرمایه‌گذاری خارجی در قوانین داخلی

در قوانین موضوعه کشورها، بویژه در قوانین سرمایه‌گذاری آنها، معمولاً تعریفی از «سرمایه‌گذاری» یا «سرمایه‌گذاری خارجی» ارائه شده است. تعاریف موجود در قوانین داخلی هر یک دارای مبنا و مؤلفه‌های خاص خود بوده و به طور کلی این تعاریف در سه گروه ذیل قابل تفکیک هستند: گروه اول؛ تعاریف شرکت محور یا فعالیت محور^۱، گروه دوم؛ تعاریف معامله محور^۲ و گروه سوم؛ تعاریف دارایی محور یا تعاریف موسع سرمایه‌گذاری خارجی^۳. از آنجا که هر یک از الگوها یا قالب‌های فوق، با بکارگیری عوامل و مشخصه‌های خاص خود، دارای درجه شمول متفاوتی هستند، بدیهی است که پذیرش هر الگوی تعریف توسط قانونگذار داخلی، تأثیر زیادی بر موارد تحت شمول قانون می‌گذارد؛ به گونه‌ای که با پذیرش هر قالب خاص، بخشی از سرمایه‌گذاری‌های خارجی از شمول تمهیدات حمایتی قانون خارج شده یا بالعکس گروهی تحت پوشش تمهیدات حمایتی قانون قرار می‌گیرند. در مباحث آتی، ضمن معرفی مؤلفه‌ها و مشخصه‌ها و مصادیق هر تعریف، به بیان نقاط قوت و ضعف آنها نیز خواهیم پرداخت.

۱.۱. رویکرد «شرکت محور» یا «فعالیت محور»

با توجه به اینکه بخش عظیمی از سرمایه‌گذاری‌های خارجی از طریق ثبت شرکت‌های بومی با مالکیت مشاع اشخاص خارجی یا از طریق مشارکت‌های قراردادی صورت می‌گیرد، تعریف «سرمایه‌گذاری خارجی» بر مبنای سهم و میزان مشارکت اشخاص خارجی در سرمایه یا مدیریت

1. "Enterprise-oriented" model.

2. "transaction-oriented" or "transaction-based" model.

3. "Asset-oriented"/ "asset-based" model or "broad definition" of foreign investment.

شرکت‌ها یا پروژه‌ها امری رایج است. قانون سرمایه‌گذاری خارجی نامیبیا مصوب ۱۹۹۲^۱ نمونه‌ای از تعاریف «شرکت محور» یا «فعالیت محور» را ارائه داده است. بخش پنجم قانون فوق‌الذکر چنین مقرر داشته است:

«۱. سرمایه‌گذاری به منظورهای موردنظر این قانون، در صورتی سرمایه‌گذاری قانونی محسوب می‌گردد که:

الف) سرمایه‌گذاری یا آنچه که سرمایه‌گذاری در نظر گرفته شده، در داخل سرزمین نامیبیا و توسط تبعه خارجی و با سرمایه‌ای صورت گیرد که ارزش آن از مبلغی که توسط وزیر در هر زمان تعیین و در روزنامه رسمی به این منظور چاپ می‌گردد، کمتر نباشد.
ب) سرمایه‌گذاری مجدد یا آنچه که سرمایه‌گذاری مجدد در نظر گرفته شده، توسط تبعه خارجی و با منافع یا عواید فروش یک شرکت که در مجوزی مشخص شده، صورت پذیرد، بدون ملاحظه اینکه مبلغ سرمایه‌گذاری مجدد به چه میزان باشد.

۲. در صورتی که سرمایه‌گذاری برای کسب سهام یک شرکت ثبت شده تحت قوانین نامیبیا صورت پذیرفته باشد، علاوه بر ارزش آن سرمایه‌گذاری که باید برابر یا بیشتر از مبلغ تعیین شده مطابق با بند ا (الف) باشد، در صورتی قانونی خواهد بود که:

الف) سهم فعلی تبعه خارجی یا سهم تحصیل شده وی پس از اقدام به سرمایه‌گذاری، نسبت به کل سهام شرکتی که در آن سرمایه‌گذاری صورت پذیرفته، کمتر از ده درصد نباشد.
ب) وزیر متقاعد شده باشد که تبعه خارجی که اقدام به سرمایه‌گذاری نموده، به طور فعال در مدیریت شرکت نقش داشته یا نقش خواهد داشت.

۳. در صورتیکه سرمایه‌گذاری از طریق سهیم شدن در یک مشارکت مدنی غیرشرکتی صورت پذیرفته باشد، علاوه بر ارزش سرمایه‌گذاری که باید برابر یا بیشتر از مبلغ تعیین شده مطابق با بند ا (الف) باشد، در صورتی قانونی خواهد بود که:

الف) سهم فعلی تبعه خارجی یا سهم تحصیل شده وی پس از اقدام به سرمایه‌گذاری نسبت به کل سهام مشارکت، کمتر از ده درصد نباشد.

1. Namibian Foreign Investment Act, commenced 7 July 1992 as amended by Act No. 24, 1993, Foreign Investment Amendment Act 1993.

ب) وزیر متقاعد شده باشد که تبعه خارجی که اقدام به سرمایه‌گذاری نموده، در مدیریت

مشارکت مدنی، نقش فعال داشته یا نقش فعال خواهد داشت.»

در صورتی که شرایط خاص کمی و کیفی مقرر در این قانون تأمین گردد، سرمایه‌گذار خارجی می‌تواند از وزارت تجارت و صنعت نامیبیا درخواست صدور «مجوز سرمایه‌گذاری»^۱ بنماید.^۲ در صورت دریافت این مجوز، سرمایه‌گذار خارجی از حقوق و مزایای ویژه‌ای برخوردار خواهد شد.^۳ البته این نکته نیز ناگفته نماند که وزارت تجارت و صنعت نامیبیا، قبل از صدور «مجوز سرمایه‌گذاری»، برخی از سیاست‌های کلی کشور نامیبیا شامل میزان تأثیر سرمایه‌گذاری انجام شده در توسعه کشور نامیبیا، میزان به کارگیری نیروی کار بومی، آموزش نیروهای بومی، سطح اشتغالزایی سرمایه‌گذاری موردنظر، تأثیر سرمایه‌گذاری بر محیط زیست نامیبیا و امثال این موارد را مدنظر قرار داده و در صورت متقاعد شدن، اقدام به صدور چنین مجوزی خواهد نمود.^۴

قانون تجارت نامیبیا، تعریف کاملی از سرمایه‌گذاری ارائه نداده، اما با توجه به تمرکز متن قانون فوق‌الذکر بر روی سهم تبعه خارجی در شرکت‌ها یا مشارکت‌های مدنی انجام گرفته تحت قانون نامیبیا می‌توان چنین برداشت نمود که نگرش متخذه، یک نگرش «شرکت محور» است.^۵

قانون سرمایه‌گذاری خارجی مکزیک مصوب ۲۷ دسامبر ۱۹۹۳ نیز با اتخاذ رویکردی مشابه اما منعطف‌تر، سرمایه‌گذاری خارجی را به صورت ذیل تعریف کرده است:

1. "Certificate of Status Investment".

۲. در قانون جدید سرمایه‌گذاری خارجی نامیبیا (۲۰۱۶) اصطلاح «مجوز سرمایه‌گذاری» حذف شده و به جای آن از عبارت «تأییدیه سرمایه‌گذاری» (approval of investment) استفاده شده است.

۳. برخی از امتیازات دارنده «مجوز سرمایه‌گذاری» (Certificate of Status Investment) از این قرار است که وی مجاز است تا از ارزش خارجی در معاملات معینی استفاده کند (بخش ۸ قانون سرمایه‌گذاری خارجی نامیبیا) و همچنین اختلافات خود را نزد دادگاه‌های بین‌المللی مطرح نماید. (بخش ۱۳ قانون سرمایه‌گذاری خارجی نامیبیا)

۴. مراجعه کنید به بند ۶(۳) قانون سرمایه‌گذاری خارجی نامیبیا مصوب ۱۹۹۲ و همچنین ماده ۱۴ قانون سرمایه‌گذاری خارجی نامیبیا (۲۰۱۶).

۵. در آخرین ویرایش از قانون سرمایه‌گذاری خارجی نامیبیا که در ۳۱ آگوست سال ۲۰۱۶ انتشار یافته (بخش اول - مقررات مقدماتی، تعاریف)، با وجود تغییراتی در جمله بندی تعریف سرمایه‌گذاری، همچنان رویکرد شرکت محور ادامه یافته است. جهت دسترسی به متن این قانون مراجعه کنید به:

<http://www.mti.gov.na/downloads/Gazetted%20Nam%20Investment%20Promotion%20Act%202016.pdf> (last visited on 17/12/2016).

۶ جهت مطالعه متن قانون سرمایه‌گذاری خارجی مکزیک (۱۹۹۳) مراجعه کنید به:

http://www.gob.mx/cms/uploads/attachment/file/201459/Foreign_Investment_Law.pdf (last visited on June 27, 2017).

«الف) مشارکت سرمایه‌گذاران خارجی، به هر نسبتی، در سهام سرمایه‌ای شرکت‌های مکزیکی؛
ب) سرمایه‌گذاری توسط شرکت‌های مکزیکی که اکثر منافع آن شرکت‌ها به سرمایه‌گذاران خارجی تعلق دارد؛

ج) مشارکت سرمایه‌گذاران خارجی در فعالیت‌ها و اقدامات مورد نظر این قانون.»
به هر حال تعیین و محاسبه میزان دقیق مشارکت اشخاص خصوصی خارجی همواره به سهولت امکان پذیر نیست؛ به ویژه هنگامی که بخشی از آورده سرمایه‌گذاران خارجی به شکل اموال و دارایی‌های غیرمادی^۱ است. همچنین این امکان وجود دارد که در طول اجرای پروژه سرمایه‌گذاری مشترک، درصد مشارکت اعضای شرکت یا مشارکت، بنا به هر دلیلی، دستخوش تغییر گردد و این تغییرات موجب گردد در مقطعی از زمان، سرمایه‌گذاران خارجی مشمول تمهیدات حمایتی قانون شوند و در زمانی دیگر که درصد مشارکت آنها کاهش می‌یابد، از مشمول تمهیدات حمایتی قانون خارج شوند. بنابراین به طور کلی، دشواری در تعیین میزان مشارکت سرمایه‌گذاران خارجی و عدم اطمینان بخشی کافی به سرمایه‌گذاران خارجی در رابطه با استمرار تمهیدات حمایتی قانون در طول اجرای پروژه‌های سرمایه‌گذاری، از کاستی‌ها و نواقص رویکرد «شرکت محور» محسوب شده و از میزان مطلوبیت آن نزد سرمایه‌گذاران خارجی می‌کاهد. از طرفی این رویکرد برای دولت‌های میزبان از آن جهت دارای مزیت است که از طرح دعوی توسط آن دسته از سرمایه‌گذاران خارجی که میزان سرمایه‌گذاری آنها ناچیز بوده، جلوگیری به عمل آورده و از تعداد دعاوی قابل طرح علیه دولت میزبان می‌کاهد.

۱.۲. رویکرد «معامله محور»

در نگرش «معامله محور»، تنها آن دسته از دارایی‌هایی که دارای منشأ خارجی بوده و از خارج از سرزمین دولت میزبان به آن کشور وارد می‌شوند، به عنوان سرمایه‌گذاری خارجی تحت پوشش حمایت‌های قانونی قرار می‌گیرند. بنابراین عامل جابجایی یا انتقال سرمایه از خارج از کشور به داخل سرزمین دولت میزبان، مؤلفه اساسی این نوع از تعاریف می‌باشد.

قانون تشویق و حمایت سرمایه‌گذاری خارجی ایران (مصوب سال ۱۳۸۱) چنین رویکردی را برگزیده است. در قانون تشویق و حمایت سرمایه‌گذاری خارجی ایران، «سرمایه‌گذاری خارجی»

1. "intangible properties".

به صورت ذیل تعریف شده است: «به کارگیری سرمایه خارجی در یک بنگاه اقتصادی جدید یا موجود پس از اخذ مجوز سرمایه‌گذاری». ^۱ منظور از «سرمایه خارجی» در این تعریف، «انواع سرمایه اعم از نقدی و یا غیر نقدی است که توسط سرمایه‌گذار خارجی به کشور وارد می‌شود ...» ^۲ به طور کلی، سرمایه‌گذاری‌های انجام شده در ایران توسط اشخاص حقیقی یا حقوقی ایرانی یا غیرایرانی در صورتی به عنوان سرمایه‌گذاری خارجی تلقی می‌گردند که اولاً با استفاده از سرمایه با منشأ خارجی صورت گرفته باشد. ^۳ ثانیاً اموال و دارایی‌های مشمول سرمایه‌گذاری، از یکی از طرق و مبادی قانونی همچون گمرک یا سیستم بانکی به کشور ایران وارد شده باشد. ^۴ اشخاص حقیقی و حقوقی ایرانی متقاضی سرمایه‌گذاری در کشور، به منظور برخورداری از تسهیلات و حمایت‌های قانون باید مستندات را که مؤید فعالیت‌های اقتصادی و تجاری در خارج از کشور باشد، نیز ارائه دهند. ^۵ برای سرمایه‌گذاران خارجی، ارائه مدرک ورود سرمایه کافی بوده و داشتن منشأ خارجی مفروض است و نیازی به مستندات نیست. تنها استثناء راجع به شرط ورود به سرزمین ایران در ماده ۲۹ آیین‌نامه اجرایی بیان شده است. بر اساس این ماده، «سرمایه‌گذار خارجی در صورت تمایل می‌تواند تمام یا قسمتی از مبالغ قابل انتقال ناشی از سرمایه‌گذاری خود را به افزایش سرمایه‌گذاری خود در همان بنگاه اختصاص دهد و یا پس از طی تشریفات قانونی برای اخذ مجوز سرمایه‌گذاری، صرف سرمایه‌گذاری جدید بنماید. در این صورت لازم نیست که سرمایه‌گذار جهت تحقق شرط ورود، اموال و دارایی‌های موضوع سرمایه‌گذاری را از کشور خارج و مجدداً به کشور وارد نماید.

یکی از نکات منفی رویکرد معامله محور این است که ممکن است برخی از سرمایه‌گذاری‌های خارجی به بهانه عدم جابجایی سرمایه، از شمول حمایت‌های قانونی خارج گردند. مسئله چالش برانگیز دیگر، چگونگی اثبات ورود اموال غیرمادی و مالکیت‌های معنوی همچون دانش فنی، خدمات تخصصی، اسامی و علائم تجاری به سرزمین دولت میزبان است. به منظور اثبات ورود

۱. قانون تشویق و حمایت سرمایه‌گذاری خارجی (۱۳۸۱)، فصل اول-تعاریف. مراجعه کنید به:

<http://rc.majlis.ir/fa/law/show/133816> (last visited on 12/12/2016)

۲. منبع پیشین.

۳. مطابق با بند دوم ماده یک قانون تشویق و حمایت سرمایه‌گذاری خارجی ایران.

۴. مطابق با بند سوم ماده یک قانون تشویق و حمایت سرمایه‌گذاری خارجی ایران.

۵. ماده ۵ آیین‌نامه اجرایی قانون تشویق و حمایت سرمایه‌گذاری خارجی مصوب ۱۳۸۱/۰۶/۲۴ هیأت وزیران.

<http://rc.majlis.ir/fa/law/show/122368> (last visited on 24/12/2016)

این نوع از اقلام سرمایه، سرمایه‌گذار خارجی ممکن است گرفتار مراحل دست و پاگیر اداری دولت میزبان گردد. به عنوان مثال ممکن است مجبور شود که مراحل ثبت حق اختراع را مجدداً در سرزمین دولت میزبان به انجام رساند. مسئله زمانی بغرنج‌تر می‌شود که دولت میزبان فاقد ساختارهای مناسب برای ثبت و حمایت از انواع مالکیت‌های معنوی باشد. از طرفی مزیت اتخاذ این رویکرد برای دولت میزبان آن است که راه طرح دعوی را بر روی بسیاری از سرمایه‌گذارانی که سرمایه آنها دارای منشأ داخلی است می‌بندد و بدین ترتیب از تعداد دعاوی قابل طرح علیه دولت میزبان می‌کاهد.

۱.۳. رویکرد «دارایی محور» یا تعریف موسع سرمایه‌گذاری خارجی

در تعاریف دارایی محور، عامل «کنترل» یا «مالکیت» سرمایه‌گذار خارجی بر دارایی‌های مورد استفاده در سرمایه‌گذاری به عنوان عامل کلیدی در نظر گرفته می‌شود. به عبارت دیگر؛ در نگرش دارایی محور، صرفاً آن دسته از دارایی‌های مورد استفاده در پروژه‌های سرمایه‌گذاری که به طور مستقیم یا غیرمستقیم تحت کنترل یا مالکیت سرمایه‌گذاران خارجی هستند، مورد حمایت قانونی قرار می‌گیرند. نمونه بارز این رویکرد، ماده یک قانون شماره ۷۷۶۴ قانون سرمایه‌گذاری خارجی آلبانی مصوب ۲ نوامبر ۱۹۹۳ است که «سرمایه‌گذاری خارجی» را به صورت ذیل تعریف کرده است:

«هر نوعی از سرمایه‌گذاری در داخل سرزمین جمهوری آلبانی که به طور مستقیم یا غیرمستقیم تحت مالکیت یا کنترل سرمایه‌گذار خارجی قرار داشته و شامل موارد ذیل باشد:

(الف) املاک و اموال شخصی، عینی و غیرعینی، یا هر نوع حقوق مالکانه؛

(ب) شرکت و حقوقی که به هر شکلی از مشارکت در یک شرکت و سهام و غیره ناشی می‌گردد؛

(ج) وام‌ها، تعهدات مالی یا تعهداتی که در یک فعالیت، دارای ارزش مالی بوده و مرتبط با سرمایه‌گذاری است؛

(د) مالکیت معنوی شامل آثار ادبی، هنری و فنی و علمی، ضبط صدا، اختراعات، پروژه‌های

صنعتی، طراحی برای مدارهای ترکیبی، فنون، علائم تجاری و اسامی تجاری؛

(ه) هر حقی که توسط قانون یا قرارداد مورد شناسایی قرار گرفته یا هر پروانه یا مجوزی که

مطابق با قوانین اعطاء شده باشد.»^۱

1. Law No. 7764, dated 02.11.1993 "For Foreign Investments", find at:→

از آنجا که تعاریف «دارایی محور» در مقایسه با تعاریف سابق‌الذکر از دامنه شمول بالاتری برخوردار بوده و تقریباً تمامی موارد سرمایه‌گذاری مستقیم و غیرمستقیم خارجی را تحت پوشش قرار می‌دهند، از آنها به عنوان تعاریف موسع سرمایه‌گذاری خارجی یاد می‌گردد. علت اصلی مطلوبیت این رویکرد برای سرمایه‌گذاران خارجی نیز همین گستردگی دامنه شمول آنهاست. البته برخلاف برداشت اولیه از این نوع تعاریف، این امکان نیز وجود دارد که دامنه شمول مفهوم سرمایه‌گذاری با به کارگیری شروط و شرایط خاص تا حدود زیادی محدود گردد.^۱ امکان درج شروط و شرایط ویژه در این تعاریف، مدیریت دامنه شمول مفهوم سرمایه‌گذاری خارجی را تسهیل می‌نماید.

۲. مفهوم «سرمایه‌گذاری» در معاهدات بین‌المللی سرمایه‌گذاری

در معاهدات دوجانبه و چندجانبه سرمایه‌گذاری، معمولاً از تعاریف «دارایی محور» سرمایه‌گذاری استفاده شده است. در متن این معاهدات، یک تعریف کلی که غالباً با عبارت «هر نوع دارایی» یا «هر نوع سرمایه‌گذاری» آغاز می‌شود، ارائه گردیده و سپس به دنبال این تعریف کلی، لیستی از مصادیق «سرمایه‌گذاری» ذکر شده است. به عنوان مثال؛ ماده (۶) معاهده منشور انرژی، «سرمایه‌گذاری» را به صورت «هر نوع دارایی که در مالکیت یا کنترل مستقیم یا غیرمستقیم یک سرمایه‌گذار باشد» و «به فعالیت اقتصادی در حوزه انرژی مربوط باشد» تعریف کرده و مصادیق آن را برشمرده است.^۲ در رابطه با تشخیص کنترل سرمایه‌گذار بر دارایی‌های موضوع سرمایه‌گذاری، یک نوشته تفسیری در این معاهده چنین بیان داشته است: «کنترل بر سرمایه‌گذاری به معنای کنترل واقعی است که پس از بررسی شرایط حاکم و ملاحظه عوامل مربوطه ... مشخص می‌گردد.»

اغلب این اسناد بر اساس این پیش فرض مهم تدوین یافته‌اند که مفهوم «سرمایه‌گذاری»، یک مفهوم پویاست و ممکن است بعدها اشکال دیگری به لیست دارایی‌های مورد حمایت معاهده

^۱ <http://www.albaniaprestige.com/law-for-foreign-investments> (last visited on 17/12/2016)

در بخش دوم این مقاله به این گونه شروط و شرایط محدودکننده دامنه شمول پرداخته شده است.

^۲ Energy Charter Treaty, Part I: Definitions and Purpose, Article 1(6). See at: <http://www.energycharter.org/fileadmin/DocumentsMedia/Legal/ECTC-en.pdf> (last visited on 17/12/2016)

اضافه گردد. البته موافقتنامه‌های دیگری نیز وجود دارند که ضمن اتخاذ نگرش موسع نسبت به مفهوم «سرمایه‌گذاری»، لیست محدودی از انواع دارایی‌های مشمول حمایت قانونی را ارائه داده‌اند. به عنوان مثال ماده ۱۱۳۹ موافقتنامه تجارت آزاد آمریکای شمالی^۱، شمار وسیعی از فعالیت‌های تجاری مرتبط با «سرمایه‌گذاری» را همراه با لیست محدودی از دارایی‌ها ذکر کرده و استثنائاتی نیز به لیست مذکور اضافه نموده است. «سرمایه‌گذاری» در موافقتنامه تجارت آزاد آمریکای شمالی شامل سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی، سرمایه‌گذاری غیرمستقیم خارجی (سهام)، مشارکت‌ها و سایر منافع و اموال مادی و غیرمادی که به منظور کسب منافع اقتصادی تحصیل می‌گردد تعریف شده است. تأمین مالی از طریق وام تنها در صورتی تحت شمول مفهوم «سرمایه‌گذاری» قرار می‌گیرد که گردش مالی و انتقال وجه از طریق یک گروه تجاری صورت گیرد و بازپرداخت وام در یک دوره نسبتاً طولانی (بیش از سه سال) صورت پذیرد. البته شرکت دریافت‌کننده وام هم نباید یک شرکت دولتی باشد. حقوق قراردادی نیز در صورتی که تحت شمول سایر طبقه بندی‌های سرمایه‌گذاری قرار نگرفته باشد، تنها در صورتی «سرمایه‌گذاری» محسوب می‌گردد که دربردارنده یک «تعهد سرمایه‌ای یا سایر منابع در داخل سرزمین طرف دیگر قرارداد ... در رابطه با فعالیت اقتصادی در داخل آن سرزمین باشد.» موافقتنامه تجارت آزاد آمریکای شمالی، لیست بسته مربوط به طبقه بندی سرمایه‌گذاری خود را با ارائه یک تعریف منفی تکمیل می‌نماید. بر اساس این تعریف منفی، نوع خاصی از دارایی‌ها همچون مطالبات مالی ناشی از قراردادهای محض تجاری در رابطه با فروش کالا و خدمات و همچنین تأمین مالی در ارتباط با معاملات تجاری از شمول مفهوم سرمایه‌گذاری خارج می‌گردند.^۲

فرمول موسع فوق‌الذکر که به «هر نوع دارایی» اشاره می‌کند، به یک تعریف استاندارد در بیشتر معاهدات دوجانبه سرمایه‌گذاری تبدیل شده است.^۳ در معاهدات قدیمی منعقد شده با دولت ایالات متحده آمریکا^۴ و همچنین در معاهده نمونه دوجانبه سرمایه‌گذاری ایالت متحده آمریکا (۱۹۹۴)،

1. North Atlantic Free Trade Agreement (NAFTA).

2. North American Free Trade Agreement, article 1139. See the Agreement at: http://naftanow.org/agreement/default_en.asp (last visited on 12/12/2016)

3. R. Dolzer and M. Stevens, *Bilateral Investment Treaties* (MartinusNijhoff Publishers, The Hague/Boston/London, 1995).

۴. به عنوان مثال ماده یک معاهده دوجانبه میان ایالات متحده آمریکا و جمهوری آرژانتین (۱۹۹۱) و ماده یک معاهده دوجانبه تشویق و حمایت متقابل از سرمایه‌گذاری منعقد شده میان ایالات متحده و جمهوری ارمنستان (۱۹۹۲). مراجعه کنید به:

سرمایه‌گذاری به عنوان «هرگونه سرمایه‌گذاری که تحت مالکیت یا کنترل مستقیم یا غیرمستقیم» سرمایه‌گذار باشد، تعریف شده و سپس فهرستی از دارایی‌های مشمول مفهوم سرمایه‌گذاری ذکر گردیده است. تعریف ارائه شده در معاهده نمونه دوجانبه سرمایه‌گذاری ایالات متحده آمریکا (۲۰۱۲)^۲ و توافقنامه‌های جدید تجارت آزاد ایالات متحده آمریکا^۳، از تعریف قبلی فاصله گرفته‌اند. بدین صورت که سرمایه‌گذاری را شامل هر نوع دارایی تحت مالکیت یا کنترل مستقیم یا غیرمستقیم سرمایه‌گذار که «دارای مشخصات یک سرمایه‌گذاری است»، معرفی نموده و فهرست نامحدودی از انواع سرمایه‌گذاری را نیز به همراه این تعریف موسع ارائه کرده‌اند. در این فهرست، علاوه بر سرمایه‌گذاری‌های اصلی متداول، اسناد و قراردادهای مربوط به وام^۴، معاملات آتی^۵، اختیار معامله^۶ و سایر مشتقات^۷ و همچنین «قراردادهای کلید تحویل^۸، ساخت^۹، مدیریت^{۱۰}، تولید^{۱۱}، قراردادهای امتیاز^{۱۲}، قراردادهای مشارکت در سود^{۱۳} و سایر قراردادهای مشابه» تحت شمول مفهوم سرمایه‌گذاری قرار گرفته‌اند. همچنین برخی از معاهدات سرمایه‌گذاری دوجانبه^{۱۴} و موافقتنامه‌های تجارت آزاد که اخیراً منعقد شده‌اند، حاوی جملات توضیحی هستند که به شفافیت مفهوم سرمایه‌گذاری کمک می‌کند. ذکر «ویژگی‌های سرمایه

<http://investmentpolicyhub.unctad.org/IIA/CountryBits/223> (last visited on 12/13/2016)

1. Revised at 1998, 2004, 2012, find the original texts of these model BITs at:

<http://investmentpolicyhub.unctad.org/IIA/CountryIris/223> (last visited 12/17/2016)

2. US Model BIT (2012), Art. 1. Find at:

<https://ustr.gov/sites/default/files/BIT%20text%20for%20ACIEP%20Meeting.pdf> (last visited on 18/12/2016)

3. Korea-US FTA, Article 11.28; US-Morocco FTA, Art. 10.27; US-Singapore FTA, Art. 15.1.13; US-Chile FTA, Art.10.27; US-Australia FTA, Art. 11.17.4;

<http://investmentpolicyhub.unctad.org/IIA/CountryOtherIias/223#iiaInnerMenu> (last visited on 18/12/2016)

4. Debt instruments.

5. Futures.

6. Options.

7. Derivatives.

8. Turnkey.

9. Construction.

10. Management.

11. Production.

12. Concession.

13. Revenue sharing.

14. US-Uruguay (signed at 4/11/2005 and entry into force at 1/11/2006); US-Rwanda (signed at 19/02/2008 entry into force at 01/01/2012);

شامل تعهد تأمین سرمایه^۱، انتظار برداشت سود و منافع^۲، و برعهده گرفتن ریسک^۳ که در جملات توضیحی بیان شده، می‌تواند در شناسایی سایر اشکال سرمایه‌گذاری سودمند باشد. معاهده «توسعه و حمایت دوجانبه سرمایه‌گذاری» منعقد شده میان جمهوری اسلامی ایران و جمهوری اسلواکی که در تاریخ ۱۹ ژانویه ۲۰۱۶ به امضای طرفها رسیده، تعریف نسبتاً مفصلاً از «سرمایه‌گذاری» ارائه کرده است. این معاهده، در ابتدا مصادیق «سرمایه‌گذاری» را برشمرده و سپس پذیرش هر یک از اشکال فوق‌الذکر تحت عنوان سرمایه‌گذاری را منوط به مطابقت سرمایه‌گذاری موردنظر با قوانین دولت میزبان و رعایت اصل حسن نیت و همچنین کنترل یا مالکیت سرمایه‌گذار بر دارایی‌های بکارگرفته شده در سرمایه‌گذاری نموده است. الزامات مربوط به «مطابقت سرمایه‌گذاری با قوانین داخلی دولت میزبان و رعایت اصل حسن نیت»، موجب همپوشانی و انطباق دامنه شمول معاهده بین‌المللی با قوانین و مقررات داخلی طرفهای معاهده شده و از شناسایی سرمایه‌گذاری‌های غیرقانونی و یا مبتنی بر تدلیس و رشوه و سایر روش‌های غیرقانونی جلوگیری به عمل می‌آورد.^۴ علاوه بر این معاهده وجود عناصر عمده سرمایه‌گذاری شامل تعهد تأمین سرمایه یا سایر منابع، توقع ادامه سود و منافع، دارا بودن خطر سرمایه‌گذاری، دوره زمانی معقول و منطقی و اثرگذاری در توسعه اقتصادی دولت میزبان را الزامی می‌داند. معاهده در آخر با انتخاب منفی، برخی از موارد همچون سرقفلی و سهم بازار، قراردادهای آتی، معاملات پایاپای ارز^۵، پیمان‌های آتی^۶، اختیار معامله و سایر مشتقات و ... را از شمول مفهوم سرمایه‌گذاری خارج ساخته است. بدین صورت معاهده دوجانبه دولت ایران-اسلواکی با به کارگیری و درج انواع شروط خاص و مستثنی ساختن بسیاری از موارد از شمول مفهوم سرمایه‌گذاری، در مقایسه با سایر معاهدات دوجانبه متداول، مفهوم بسیار مضیق تری از سرمایه‌گذاری خارجی ارائه نموده است.

1. Commitment of capital.
2. Expectation of gain or profit.
3. Assumption of risk.

۴. شرط «مطابقت سرمایه‌گذاری با قوانین و مقررات دولت میزبان» در اغلب معاهدات دوجانبه سرمایه‌گذاری که اخیراً منعقد گردیده است، وجود دارد. به عنوان مثال رجوع کنید به:

Russia-China BIT (signed at 2006) Article 1; Germany-Afghanistan (signed at 2007) Article 1(1); Germany-Indonesia BIT (signed at 2003) Article 1(1); Australia-Uruguay BIT (signed at 2001) Article 1; Sweden-Bosnia and Herzegovina BIT (signed at 2000) Article 1.

5. Swap.
6. Forward.

برخی از معاهدات سرمایه‌گذاری به رعایت الزامات شکلی مقرر در قوانین داخلی دولت‌های میزبان نیز تصریح می‌کنند. البته ممکن است این الزامات در قوانین داخلی کشور میزبان، موجودیت عینی نداشته باشند. نمونه‌ای از این الزامات را می‌توان در انجمن ملل آسیای جنوب شرقی^۱ مشاهده نمود. در کشورهای عضو این سازمان برای اینکه معامله‌ای به عنوان «سرمایه‌گذاری» مورد شناسایی قرار گیرد، رعایت برخی الزامات شکلی قبل از انجام عمل «سرمایه‌گذاری» همچون تحصیل تأییدیه کتبی و ثبت ضروری دانسته شده است.^۲ عدم رعایت این الزامات شکلی توسط سرمایه‌گذار در یکی از پرونده‌های مطروحه موجب گردید که دادگاه نتواند صلاحیت خویش را برای رسیدگی به پرونده احراز نماید.^۳

۳. مفهوم سرمایه‌گذاری در آرای دادگاه‌های داوری غیر ایکسید

مفهوم «سرمایه‌گذاری» در برخی از آرای صادره از دادگاه‌های تشکیل شده در خارج از نظام ایکسید مورد توجه قرار گرفته است. در دعوی شرکت پتروبارت در مقابل جمهوری قرقیزستان^۴ که بر اساس معاهده منشور انرژی نزد دادگاه داوری استکهلم مطرح گردید، دادگاه باید تصمیم گیری می‌نمود که آیا قرارداد فروش میعانات گازی که در آن، هیچ انتقال پول یا اموال به عنوان سرمایه صورت نگرفته بود، یک «سرمایه‌گذاری» تحت معاهده منشور انرژی محسوب می‌گردد یا خیر. دادگاه استکهلم چنین اظهار داشت که: «تعریف یکسانی از واژه سرمایه‌گذاری وجود ندارد. ... درحالی‌که در زبان عامیانه، سرمایه‌گذاری معمولاً به معنای استفاده از سرمایه یا اموال به

1. Association of Southeast Asian Nations (ASEAN)

۲. در ماده ۲ موافقتنامه‌ای که میان دولت برونتی دارالسلام، جمهوری اندونزی، مالزی، جمهوری فیلیپین، جمهوری سنگاپور و پادشاهی تایلند برای ارتقا و حمایت از سرمایه‌گذاری، در ۱۵ دسامبر ۱۹۸۷ در مانیل منعقد گردید، چنین مقرر شده است: «این موافقتنامه تنها در مورد سرمایه‌گذاری‌های صورت گرفته توسط اتباع یا شرکت‌های دارای تابعیت یکی از طرف‌های این معاهده در داخل سرزمین هر یک از طرف‌های این معاهده که به طور خاص، به تأیید کتبی دولت میزبان رسیده و توسط دولت میزبان به ثبت رسیده باشد و همچنین در صورتی که شرایط آنها با اهداف مورد نظر این موافقتنامه همسو به نظر برسد، اعمال می‌گردد.»

Asean.org/?static_post=the-1987-asean-agreement-for-the-promotion-and-protection-of-investments (last visited on 18/12/2016)

3. Yaung Chi Oo Trading Pte Ltd v Government of the Union of Myanmar ASEAN I.D. Case No. ARB/01/1

4. Petrobart v. Kyrgyz Republic, Stockholm Chamber Case No. 126/2003, Final Award, 29 March 2005. Find the original text of award at: <http://www.italaw.com/cases/documents/826> (last visited on 19/12/2016)

عنوان پایه مالی یک شرکت یا فعالیت تجاری به منظور کسب سود و درآمد درک می‌گردد، در معاهدات دوجانبه یا چندجانبه حمایت از سرمایه‌گذاری به طور مکرر، مفهوم وسیع تری مورد توجه قرار گرفته است. بنابراین واژه سرمایه‌گذاری باید با توجه به معاهده سرمایه‌گذاری مربوطه که این واژه در متن آن به کار رفته، تفسیر گردد. بند (۱) ۳۱ معاهده حقوق معاهدات به عنوان قاعده اصلی تفسیر معاهده، چنین مقرر می‌دارد که یک معاهده باید با حسن نیت بر اساس معنای عادی اصطلاحات مندرج در متن و در پرتو هدف و منظور آن معاهده تفسیر گردد. بدیهی است هنگامی که تعریفی از یک واژه در خود معاهده وجود دارد، همان تعریف باید مورد استناد قرار گیرد و واژه‌های به کارگرفته شده در آن تعریف باید در پرتو اصل تنظیم یافته در بند (۱) ۳۱ معاهده حقوق معاهدات تفسیر گردد.

معاهده مربوطه در این پرونده، معاهده منشور انرژی است که از سرمایه‌گذاری‌های یک سرمایه‌گذار تبعه یک طرف معاهده که در سرزمین طرف دیگر معاهده انجام شده، حمایت می‌کند و واژه‌های «سرمایه‌گذار» و «سرمایه‌گذاری» در ماده یک آن معاهده تعریف شده است.^۱ دادگاه به منظور درک این موضوع که آیا حق شرکت پتروبارت برای دریافت پول در ازای کالاهای تحویل شده، یک سرمایه‌گذاری محسوب می‌گردد یا خیر، به تعریف موسع سرمایه‌گذاری مندرج در معاهده منشور انرژی بخصوص بند c(۶) ۱ که دعاوی مرتبط با پول یا دعاوی مرتبط با اجرای قرارداد را که دارای ارزش اقتصادی بوده و مرتبط با سرمایه‌گذاری می‌باشد و بند f(۶) ۱ که دعاوی مربوط به هر حق ناشی از قانون یا قرارداد یا ناشی از هر اعطای پروانه یا مجوز بر اساس قانون برای انجام یک «فعالیت اقتصادی در بخش انرژی» را مشمول مفهوم سرمایه‌گذاری دانسته، استناد نمود. سپس دادگاه اعلام داشت که مفهوم «فعالیت اقتصادی در بخش انرژی» نیز در ماده (۵) ۱ تعریف شده است. بر اساس این ماده، «فعالیت اقتصادی در بخش انرژی» به یک فعالیت اقتصادی در حوزه تولید، ذخیره سازی، حمل و نقل زمینی، انتقال، توزیع، تجارت، بازاریابی یا فروش مواد و محصولات انرژی مگر مواردی که در ضمیمه NI مستثنی شده یا آنچه مربوط به توزیع انرژی گرمایی میان شرکت‌های چندگانه است، اطلاق می‌گردد. بالاخره دادگاه چنین نتیجه‌گیری نمود که «حق اعطا شده به موجب قرارداد به منظور

۱. همان منبع، صص ۷۰-۶۹.

انجام فعالیت اقتصادی مرتبط با فروش میعانات گازی، شامل حق دریافت مبلغ برای انجام چنین فروشی، یک سرمایه‌گذاری بر اساس مندرجات معاهده منشور انرژی محسوب می‌گردد.^۱ اگر چه رأی صادره توسط دادگاه استکهلم در این پرونده، مورد تأیید و حمایت بسیاری از صاحب‌نظران حقوقی قرار گرفت، اما از طرفی، این رأی به خاطر بی‌توجهی به شرط مندرج در ماده c(۱۶) که اعلام می‌دارد دعاوی پولی یا دعاوی مربوط به اجرای قرارداد که «مرتبط با سرمایه‌گذاری» باشند، مورد انتقاد قرار گرفته است.^۲ همانطور که ملاحظه می‌فرمایید دادگاه در این رأی، تعریف مستقلی از مفهوم سرمایه‌گذاری ارائه نداد، بلکه صرفاً درصد فهم تعریف موسع سرمایه‌گذاری ارائه شده در معاهده با بکارگیری اصول و قواعد تفسیر برآمد. همین رویکرد در سایر آرای صادره از دادگاه‌های داوری خارج از نظام ایکسید مشهود است.

در قضیه پوپ و تالبوت در مقابل کانادا، خواهان این پرونده، اجرای موافقتنامه الوار چوب نرم و اختصاص سهمیه صادراتی مشخص شده در موافقتنامه را درخواست نموده بود و دولت کانادا را به نقض متعدد موافقتنامه تجارت آزاد آمریکای شمالی (نفتا) متهم می‌کرد. خواننده مدعی بود که الوار چوب نرم، کالا محسوب می‌شود و بنابراین دعاوی مطروحه، دعوی مرتبط با تجارت کالا است که باید تحت مقررات فصل ۲۰ پیگیری شود و نه بر اساس مندرجات فصل ۱۱ نفتا. دادگاه با بررسی و احراز صحت ادعاهای خواهان، چنین اظهار داشت که: «هیچ مقرره‌ای وجود ندارد که دارای چنین اثر مستقیم باشد که سرمایه‌گذاری و تجارت کالا باید به عنوان دو مقوله کاملاً مستقل و مجزای از یکدیگر به شمار آیند. اشاره بخش الف فصل یازده به رفتار با سرمایه‌گذاری‌ها در رابطه با مدیریت، هدایت و عملیات سرمایه‌گذاری به قدری موسع است که به طور خاص، با اقدامات صورت گرفته در مورد کالاهای تولید شده از یک سرمایه‌گذاری مشخص نیز ارتباط می‌یابد.»^۳ از آنجا که دادگاه بر این باور بود که ماده ۱۱۳۹ نفتا نمی‌تواند به دادگاه

۱. همان منبع، ص ۷۲.

2. B. Poulain, "Petrobart vs. The Kyrgyz Republic – a few reservations regarding the Tribunal's constructions of the material, temporal and spatial application of the Treaty", TDM 5 (2005) see: www.transnational-dispute-management.com/article.asp?key=612 (last visited on 20/12/2016).

F. Wennerholm; J. Sidklev, "Arbitration under Energy Charter Treaty-A Case Report on Petrobart vs. Kyrgyzstan, TDM 5 (2005), see: www.transnational-dispute-management.com/article.asp?key=613 (last visited on 20/12/2016)

3. Pope & Talbot, Inc. v. Government of Canada, UNCITRAL Award, 1 January 2000, preliminary Tribunal Awards, p. 11, para.26, see the text at: →

داوری، صلاحیت رسیدگی به منظور ممانعت دولت از یک «اقدام» را اعطا نماید^۱، به تفسیر و موشکافی تعریف سرمایه‌گذاری مندرج در ماده اخیر نپرداخت و در عوض، با ملاحظه و دقت در زبان به کار گرفته شده در بخش الف فصل یازده که علاوه بر سرمایه‌گذاری موردنظر، اقدامات مرتبط با آن سرمایه‌گذاری همچون تأسیس، اکتساب، توسعه، مدیریت، هدایت، بکارگیری و فروش یا سایر جابجایی‌های سرمایه را نیز تحت پوشش قرار می‌دهد، از تعریف موسع سرمایه‌گذاری حمایت نمود.^۲

در اختلاف میان شرکت اس. دی. مایرز در مقابل دولت کانادا^۳، خواهان ادعا نمود که دولت کانادا با ممنوع ساختن صادرات ضایعات ماده شیمیایی پلی کلرید بی فنیل به ایالات متحده آمریکا، یعنی مکانی که شرکت اس. دی. مایرز یک کارخانه تصفیه پلی کلرید بی فنیل تأسیس کرده بود، تعهدات مندرج در فصل یازده نفتا را نقض نموده است. شرکت اس. دی. مایرز مدعی بود که تصویب و انتشار قانون ممنوعیت صادرات توسط دولت کانادا، به صورت تبعیض آمیز و ناعادلانه انجام گرفته است. دادگاه رسیدگی کننده به این پرونده بر خلاف دادگاه داوری در پرونده پوپ و تالبوت در مقابل کانادا، در ابتدا به بررسی تعریف ارائه شده از سرمایه‌گذاری در موافقتنامه تجارت آزاد آمریکای شمالی (نفتا) پرداخت^۴. دادگاه اعلام داشت که در این شکی نیست که شرکت فرعی کانادایی که توسط شرکت اس. دی. مایرز تأسیس و ثبت شده، یک «شرکت»^۵ محسوب می‌گردد^۶ که یکی از موارد شناسایی شده به عنوان «دارایی»^۷ تحت ماده ۱۱۳۹ موافقتنامه تجارت آزاد آمریکای شمالی (نفتا) می‌باشد.^۸ با وجود اینکه دادگاه داوری در این پرونده در مقایسه

← <https://www.italaw.com/sites/default/files/case-documents/ita0672.pdf> (last visited on 20/12/2016)

۱. لرد دروایرد (Honorable Lord Dervaird)، به عنوان سرداور این دادگاه، در عباراتی قبل از متن اصلی رأی، این باور دادگاه را که ماده ۱۱۳۹ نفتا نمی‌تواند به دادگاه صلاحیت رسیدگی به یک اقدام دولت را اعطا نماید، بیان داشته است. رجوع کنید به همان منبع، نوشته لرد دروایرد (سرداور).

۲. همان منبع، بند ۲۶ رأی.

3. S. D. Myers, Inc. v. Government of Canada, Partial Award, 13 November 2000. See at: <https://www.italaw.com/sites/default/files/case-documents/ita0747.pdf> (last visited on 25/12/2016).

4. Ibid. para. 225.

5. Enterprise.

6. Ibid. para. 226.

7. Asset.

8. Ibid. para. 231.

با دادگاه داوری در پرونده پوپ و تالیوت، بخش متفاوتی از معاهده را مورد تفسیر و بررسی قرار داد، اما در نهایت همانند دادگاه اخیر، مفهوم موسع سرمایه‌گذاری موردنظر معاهده را تأیید نمود. در دعوی میان شرکت یورکو بی.وی در مقابل دولت لهستان^۱، خواهان که یک شرکت هلندی بود، دعوی خویش را نزد یک دادگاه داوری موردی مطرح نمود. دعوی مطروحه در رابطه با اقدامات مرتبط با خصوصی سازی یک شرکت بیمه‌ای لهستانی بود و خواهان ادعا می‌نمود که دولت لهستان، معاهده دوجانبه حمایت از سرمایه‌گذاری میان هلند و لهستان (۱۹۹۲) را نقض کرده است. خواهان درصدد حمایت از سرمایه‌گذاری خویش در این شرکت بیمه‌ای بود و چنین ادعا می‌کرد که سرمایه‌گذاری وی، نه تنها شامل سهام خواهان در این شرکت بیمه‌ای به میزان ۲۰ درصد سهام کل بوده، بلکه حقوق ناشی از سهام شامل «حقوق مدیریتی شرکت»^۲ و حقوقی که به طور مشروط به منظور افزایش سهم شرکت تعیین شده بود را نیز شامل می‌گردد.^۳ در مقابل خواننده چنین ادعا می‌کرد که اعلام رضایت دولت به «ایجاب عمومی اولیه»^۴ و تعهد دولت به فروش ۲۱ درصد دیگر از سهام شرکت بیمه به شرکت یورکو بی وی، یک سرمایه‌گذاری تحت معاهده سرمایه‌گذاری هلند-لهستان (۱۹۹۲) را رقم نمی‌زند.^۵ دادگاه خاطر نشان ساخت که رأی خود را بر اساس احترام به قانون، مخصوصاً معاهده دوجانبه سرمایه‌گذاری هلند-لهستان (۱۹۹۲) و سایر موافقتنامه‌های موجود میان دو دولت که با موضوع دعوی ارتباط دارند و همچنین مطابق با آن دسته از قواعد و اصول شناخته شده حقوق بین‌الملل بویژه قواعد مندرج در بند (۱) ۳۱ معاهده حقوق معاهدات صادر خواهد نمود.^۶ به منظور بررسی صحت ادعای خواهان، دادگاه با اشاره به تعریف «سرمایه‌گذاری» مندرج در ماده یک معاهده دوجانبه حمایت از سرمایه‌گذاری منعقد شده میان هلند و لهستان بیان داشت که تعریف ارائه شده در معاهده مذکور، یک تعریف موسع است که «حقوق ناشی از سهام، تضامین و سایر انواع منافع در شرکت‌ها و مشارکت‌ها ... مالکیت پول، و دیگر دارایی‌ها و هر عملی که دارای ارزش اقتصادی باشد ... حق انجام فعالیت اقتصادی

1. Eureka B.V. v. Republic of Poland, Partial Award on Liability, 19 August 2005, para. 136. See at: <http://www.italaw.com/cases/documents/413> (last visited on 24/12/2016).

2. "Corporate Governance Rights".

3. Ibid. para. 136.

4. Initial public offering .

5. Ibid. para. 83.

6. Ibid. paras. 91, 126 and 247.

... که بر اساس قرارداد اعطا شده باشد ...» را دربرمی‌گیرد.^۱ دادگاه تصمیم گرفت که یک یک حقوق مختلفی که شرکت یورکو بی وی از سهام خویش در شرکت بیمه به دست آورده بود را مورد توجه قرار داده و بررسی نماید که آیا هر یک از آن حقوق، یک سرمایه‌گذاری مورد حمایت معاهده منعقد میان هلند و لهستان را تشکیل می‌دهد یا خیر.^۲ دادگاه در نهایت چنین نتیجه‌گیری کرد که حقوق مدیریتی شرکت که به شرکت یورکو بی وی اعطا شده و از سهام شرکت یورکو بی وی به عنوان جزء اصلی سرمایه‌گذاری ناشی می‌گردد، دارای ارزش اقتصادی بوده و بنابراین تحت شمول مفهوم «سرمایه‌گذاری» مورد حمایت معاهده قرار می‌گیرد.^۳ همچنین از نظر دادگاه، حق شرکت در رابطه با ایجاب عمومی اولیه نیز جزو حقوق ناشی از سرمایه‌گذاری مورد حمایت معاهده قرار می‌گیرد.^۴ بدین ترتیب دادگاه با اتخاذ رویکرد موسع موردنظر معاهده سرمایه‌گذاری هلند-لهستان، تعهدات قراردادی دولت لهستان در مقابل شرکت یورکو بی وی و نیز حقوق ناشی از سهامداری این شرکت در شرکت بیمه موردنظر را به عنوان «سرمایه‌گذاری» مورد شناسایی قرار داد.

البته پرونده‌هایی نیز وجود داشته که دادگاه‌های داوری علی‌رغم اتخاذ رویکرد موسع مندرج در معاهده مربوطه، وقوع سرمایه‌گذاری خارجی را تأیید نکرده‌اند. در پرونده آقای ویلیام ناگل در مقابل جمهوری چک،^۵ خواهان انگلیسی، آقای ویلیام ناگل، دعوی را بر اساس معاهده حمایت از سرمایه‌گذاری منعقد میان انگلستان و جمهوری چک (۱۹۹۰) نزد دادگاه داوری استکهلم مطرح نمود. ماجرا از این قرار بود که موافقتنامه‌ای میان آقای ویلیام ناگل و یک شرکت دولتی به نام شرکت اس. آر که تحت مالکیت کامل دولت چک قرار داشت منعقد گردید. طرفها توافق نموده بودند که تلاش مشترکی را جهت تحصیل مجوزهای لازم برای تأسیس و راه اندازی یک پروژه مخابراتی به انجام برسانند. مراجع دولتی جمهوری چک، دو مناقصه عمومی در رابطه با پروژه جدید مخابراتی برگزار کردند و در نهایت، هیچیک از این مناقصات به آقای ناگل واگذار نگردید.

1. Ibid. para. 137.

2. Ibid. para. 138.

3. Ibid. para. 145.

4. Ibid. para. 160.

5. SCC Case 49/2002, Award 9 September 2003. See at: <http://www.italaw.com/cases/documents/729> (last visited on 24/12/2016)

در این موقع بود که آقای ویلیام ناگل دعوایی را نزد دادگاه استکهلم مطرح نمود و ادعا کرد که از حقوق خویش، شامل مطالبات پولی و مطالبات مربوط به اجرای قرارداد محروم شده است. دادگاه اظهار داشت که مبنای حقوقی شکایت آقای ناگل در این پرونده، معاهده سرمایه‌گذاری منعقد شده میان دولت انگلستان و دولت جمهوری چک (۱۹۹۰) می‌باشد. از نظر دادگاه، برای تفسیر معاهده بین‌المللی مذکور باید از اصول قابل اعمال حقوق بین‌الملل عمومی کمک گرفت. دادگاه مخصوصاً به ماده (۱) ۳۱ کنوانسیون حقوق معاهدات اشاره نمود که بیان می‌دارد یک معاهده با رعایت اصل حسن نیت مطابق با معنای عادی اطلاق شده به شروط آن در متن معاهده و در پرتو موضوع و هدف آن معاهده تفسیر خواهد شد.^۱ دادگاه به این نکته نیز توجه کرد که معانی عبارات حقوقی مندرج در یک معاهده بین‌المللی لزوماً با معانی آن عبارات در نظام حقوق داخلی کشورهای عضو مشابه نیست و لازم است که به صورت مستقل، متناسب با محتوا و موضوعات مورد بحث معاهده، مورد ملاحظه و توجه قرار گیرند.^۲

دادگاه چنین اظهار نمود که: «در این پرونده، مشخص ساختن این مسئله که آیا آقای X بر اساس ماده یک معاهده دوجانبه حمایت از سرمایه‌گذاری، یک سرمایه‌گذار که اقدام به سرمایه‌گذاری نموده است محسوب می‌گردد یا خیر، مسئله مهمی است.»^۳ بدین جهت به بررسی مفهوم سرمایه‌گذاری مندرج در ماده یک معاهده منعقد شده میان انگلستان و جمهوری چک (۱۹۹۰) پرداخت و اعلام داشت که مطابق با ماده یک معاهده مذکور، سرمایه‌گذاری به عنوان نوعی از «دارایی» تعریف شده که مطالبات پولی و مطالبات مربوط به اجرای قراردادهای دارای ارزش مالی را نیز شامل می‌گردد. دادگاه سپس با بررسی مصادیق مختلف سرمایه‌گذاری مندرج در ماده یک معاهده، چنین برداشت نمود که «ارزش مالی»، شرط اساسی کلیه انواع سرمایه‌گذاری‌های مورد نظر معاهده است.^۴ دادگاه بر این باور بود که موضوع مورد ادعا، در صورتی دارای ارزش مالی است که «دارایی پایه و اساس محکمی بوده یا حداقل، توقعات منطقی را برای اجرای آن در آینده

۱. همان منبع، پاراگراف ۲۹۵ رأی.

۲. همان منبع، پاراگراف ۲۹۶ رأی.

۳. همان منبع، پاراگراف ۲۶۸ رأی.

۴. همان منبع، پاراگراف ۲۹۹ رأی.

خلق نموده باشد.^۱ دادگاه پس از بررسی دقیق شرایط واقعی پرونده، چنین اظهار نظر نمود که موضوع اصلی موافقتنامه همکاری، صرفاً تلاش جهت کسب مجوز فعالیت بوده و بنابراین موافقتنامه همکاری مربوطه فاقد ارزش مالی بوده^۲ و بدین دلیل مطالبات آقای ویلیام ناگل تحت موافقتنامه همکاری، در شمول مفهوم «دارایی» و مفهوم «سرمایه‌گذاری» ارائه شده در ماده یک معاهده دوجانبه حمایت از سرمایه‌گذاری قرار نمی‌گیرد.^۳

با بررسی آرای فوق می‌توان چنین استنباط نمود که دادگاه‌های داوری خارج از نظام ایکسید، دارای برداشت مستقلی از مفهوم سرمایه‌گذاری نبوده‌اند و معمولاً به منظور شناسایی و درک این مفهوم درصدد برآمده‌اند تا با بکارگیری اصول و قواعد تفسیر بویژه قواعد مندرج در ماده ۳۱ کنوانسیون وین راجع به حقوق معاهدات یا سایر اصول و قواعد شناخته شده حقوق بین‌الملل، مفهوم سرمایه‌گذاری خارجی را از متن معاهدات و اسناد مربوطه استخراج و استنباط نمایند. بنابراین رویکرد دادگاه‌های داوری خارج از نظام ایکسید در رابطه با مفهوم سرمایه‌گذاری خارجی معمولاً انعکاسی از رویکرد متخذه در اسناد و معاهدات موردنظر بوده است.

۱. همان منبع، پاراگراف ۳۰۱ رأی.

۲. همان منبع، پاراگراف ۳۲۹ رأی.

۳. همان منبع، پاراگراف ۳۲۹ و ۳۳۵ رأی.

نتیجه‌گیری

«سرمایه‌گذاری خارجی» در قوانین کشورهای مختلف معمولاً در سه قالب «شرکت محور» یا «فعالیت محور»، «معامله محور» و «دارایی محور» تعریف شده است. در تعریف نوع اول، مقدار سهم یا میزان تأثیرگذاری یا مشارکت اشخاص حقیقی یا حقوقی خارجی در مدیریت شرکت یا پروژه سرمایه‌گذاری مد نظر قرار می‌گیرد. در تعریف نوع دوم، تنها سرمایه‌های دارای منشأ خارجی که از طریق مبادی قانونی به کشور میزبان وارد و در پروژه‌های سرمایه‌گذاری مورد استفاده قرار می‌گیرند، سرمایه‌گذاری خارجی قلمداد می‌گردند. در تعریف نوع سوم که از آنها معمولاً تحت عنوان تعاریف موسع سرمایه‌گذاری یاد می‌شود، صرفاً آن دسته از اموال و دارایی‌های به کارگرفته شده در پروژه‌های سرمایه‌گذاری که به طور مستقیم یا غیرمستقیم تحت مالکیت یا کنترل سرمایه‌گذار خارجی قرار دارند، به عنوان سرمایه‌گذاری خارجی مورد شناسایی قرار می‌گیرند. توجه به این نکته ضروری است که علیرغم اینکه به طور کلی، تعاریف دارایی محور در مقایسه با سایر انواع و قالب‌های تعریف، دارای دامنه شمول فراگیرتری هستند، اما دامنه شمول همه این تعاریف یکسان نیست و در این تعاریف ممکن است به روش‌ها و تکنیک‌های مختلفی همچون ارائه مصادیق سرمایه‌گذاری در قالب لیست بسته یا باز، به کارگیری روش انتخاب منفی و مستثنی ساختن برخی موارد خاص از شمول مفهوم سرمایه‌گذاری، برشمردن مؤلفه‌ها و مشخصه‌های اصلی سرمایه‌گذاری، ارائه جملات توضیحی پیرامون مفهوم سرمایه‌گذاری خارجی و همچنین تعیین برخی پیش شرط‌ها و الزامات همچون شرط انطباق فعالیت‌ها با قوانین و مقررات دولت میزبان و لزوم اخذ مجوزهای داخلی، مواردی را از حیطه شمول مفهوم سرمایه‌گذاری خارج سازند. با این وجود، تعاریف دارایی محور به دلیل فراگیری و دامنه شمول بیشتر نسبت به سایر قالب‌ها، از مطلوبیت بیشتری نزد سرمایه‌گذاران خارجی برخوردارند و از طرفی، به دلیل انعطاف‌پذیری بالا و امکان محدودسازی و مدیریت دامنه شمول آنها با کارگیری روش‌ها و تکنیک‌های محدودسازی، نزد دولت‌های میزبان نیز از محبوبیت روزافزونی برخوردار گشته‌اند. دلیل این مدعا، گرایش دولت‌ها به اتخاذ رویکرد موسع دارایی محور در اکثر معاهدات بین‌المللی دوجانبه یا چندجانبه سرمایه‌گذاری منعقد در سال‌های اخیر می‌باشد. به کارگیری رویکرد موسع دارایی محور در معاهدات سرمایه‌گذاری با هدف اصلی انعقاد این

معاهدات که همانا تشویق و حمایت از اقسام و اشکال مختلف سرمایه‌گذاری خارجی است، هماهنگی و انطباق دارد. بنابراین از میان سه الگوی فوق‌الشاره، قالب دارایی محور به دلیل امکان مدیریت ساده‌تر و انطباق‌پذیری بالای آن با سیاست‌های اقتصادی دولت میزبان و همچنین دامنه شمول فراگیرتر آن، به عنوان قالب و الگوی برتر و مناسب‌تر پیشنهاد می‌گردد.

دادگاه‌های داوری بین‌المللی خارج از نظام ایکسید به منظور شناسایی مفهوم سرمایه‌گذاری معمولاً درصدد برآمده اند تا با به کارگیری اصول و قواعد شناخته شده بین‌المللی، بویژه قواعد مندرج در ماده ۳۱ کنوانسیون وین راجع به حقوق معاهدات، مفهوم سرمایه‌گذاری موردنظر طرفهای معاهده را کشف و استنباط نمایند. با بررسی آرای صادره دادگاه‌های داوری بین‌المللی خارج از نظام ایکسید می‌توان چنین استنباط نمود که این دادگاه‌ها در رابطه با مفهوم سرمایه‌گذاری خارجی دارای رویکرد مستقلی نبوده اند و در اغلب موارد برای فهم مفهوم سرمایه‌گذاری به متن معاهدات مربوطه مراجعه نموده و تلاش کرده اند تا با بکارگیری اصول و قواعد شناخته شده حقوق بین‌الملل، مفهوم سرمایه‌گذاری را از متن معاهدات مربوطه استخراج و استنباط نمایند. این رویکرد دادگاه‌های داوری، اهمیت توجه به متن و نحوه نگارش و قالب تعاریف سرمایه‌گذاری خارجی را مشخص می‌سازد.

به عنوان نتیجه عملی این تحقیق پیشنهاد می‌گردد که سرمایه‌گذاران خارجی برای اطمینان از برخورداری از حمایت‌های قانونی دولت میزبان همواره جانب احتیاط را رعایت کرده و علاوه بر رعایت شروط مندرج در معاهدات بین‌المللی سرمایه‌گذاری، کلیه قوانین و مقررات و پیش شرط‌های قانونی دولت میزبان مانند الزام به کسب مجوز سرمایه‌گذاری را رعایت نمایند. این مسئله در رابطه با سرمایه‌گذاری در کشورهای که رویکردهای دوگانه و متفاوتی را در قوانین داخلی و معاهدات دوجانبه سرمایه‌گذاری اتخاذ نموده و از طرفی شرط انطباق با قوانین داخلی را در معاهدات بین‌المللی سرمایه‌گذاری خود گنجانده اند، اهمیت بیشتری می‌یابد. همچنین به دولت‌های میزبان پیشنهاد می‌گردد که به منظور افزایش شفافیت و پیش بینی پذیر بودن محیط سرمایه‌گذاری و در نتیجه افزایش جذابیت محیط سرمایه‌گذاری خود، قالب و الگوی یکسانی را در قوانین داخلی و معاهدات بین‌المللی خود به کار گیرند. از میان سه الگوی مطروحه، الگوی موسع دارایی محور توصیه می‌گردد.

منابع

الف) منابع فارسی

۱. ابراهیمی، سید نصرالله، مفهوم سرمایه‌گذاری در رویه داوری مرکز حل و فصل اختلافات سرمایه‌گذاری خارجی (ایکساید)، مجله حقوقی بین‌المللی، بهار- تابستان ۱۳۹۳، شماره ۵۰.
۲. آیین‌نامه اجرایی قانون تشویق و حمایت سرمایه‌گذاری خارجی مصوب ۱۳۸۱/۰۶/۲۴ هیأت وزیران. رجوع کنید به:
<http://rc.majlis.ir/fa/law/show/122368> (last visited on 24/12/2016)
۳. قانون تشویق و حمایت سرمایه‌گذاری خارجی (۱۳۸۱)، مراجعه کنید به:
<http://rc.majlis.ir/fa/law/show/133816> (last visited on 12/12/2016)

ب) منابع خارجی

4. [Asean.org/?static_post=the-1987-asean-agreement-for-the-promotion-and-protection-of-investments](http://asean.org/?static_post=the-1987-asean-agreement-for-the-promotion-and-protection-of-investments) (last visited on 18/12/2016).
5. B. Poulain, "Petrobart vs. The Kyrgyz Republic – a few reservations regarding the Tribunal's constructions of the material, temporal and spatial application of the Treaty", TDM 5 (2005) see: www.transnational-dispute-management.com/article.asp?key=612 (last visited on 20/12/2016).
6. Eureko B.V. v. Republic of Poland, Partial Award on Liability, 19 August 2005. See at: <http://www.italaw.com/cases/documents/413> (last visited on 24/12/2016).
7. F. Wennerholm; J. Sidklev, "Arbitration under Energy Charter Treaty-A Case Report on Petrobart vs. Kyrgyzstan, TDM 5 (2005), see: www.transnational-dispute-management.com/article.asp?key=613 (last visited on 20/12/2016).
8. <http://www.energycharter.org/fileadmin/DocumentsMedia/Legal/ECTC-en.pdf> (last visited on 17/12/2016).
9. <http://www.mti.gov.na/downloads/Gazetted%20Nam%20Investment%20Promotion%20Act%202016.pdf> (last visited on 17/12/2016).
10. <http://investmentpolicyhub.unctad.org/IIA/CountryBits/223> (last visited on 13/12/2016).
11. http://www.gob.mx/cms/uploads/attachment/file/201459/Foreign_Investment_Law.pdf (last visited on June 27, 2017).
12. Law No. 7764, dated 02.11.1993 "For Foreign Investments", find at: <http://www.albaniaprestige.com/law-for-foreign-investments> (last visited on 17/12/2016).
13. "Namibian Foreign Investment Act", commenced 7 July 1992 as amended by Act No. 24, 1993, Foreign Investment Amendment Act 1993.
14. US Model BITs 1994, revised at 1998, 2004, 2012, find the original text at <http://investmentpolicyhub.unctad.org/IIA/CountryIris/223> (last visited 17/12/2016).

15. Korea-US FTA; US-Morocco FTA; US - Singapore FTA; US-Chile FTA; US-Australia FTA; find the original text of free Trade Agreements at: [http://investmentpolicyhub.unctad.org/IIA/CountryOtherIias/223#iiaInner Menu](http://investmentpolicyhub.unctad.org/IIA/CountryOtherIias/223#iiaInnerMenu) (last visited on 18/12/2016).
16. Pope & Talbot, Inc. v. Government of Canada, UNCITRAL Award, 1 January 2000, preliminary Tribunal Awards, see: <http://www.italaw.com/cases/863> (last visited on 20/12/2016).
17. Russia-China BIT (signed at 2006); Germany-Afghanistan (signed at 2007); Germany-Indonesia BIT (signed at 2003); Australia-Uruguay BIT (signed at 2001); Sweden-Bosnia and Herzegovina BIT (signed at 2000).
18. S.D. Myers, Inc. v. Government of Canada, Partial Award, 13 November 2000. See at: <http://www.italaw.com/cases/969> (last visited on 25/12/2016).
19. SCC Case 49/2002, Award 9 September 2003. See at: <http://www.italaw.com/cases/documents/729> (last visited on 24/12/2016).
20. Yaung Chi Oo, "Trading Pte Ltd v Government of the Union of Myanmar ASEAN I.D". Case No. ARB/01/1.

